

prieziura@lb.lt, kopija jgruodiene@lb.lt

Siunčiama el. paštu

DĖL LIETUVOS BANKO SUKČIAVIMO PREVENCIJOS GAIRIŲ PROJEKTO

Asociacija „Fintech Hub LT“ (toliau – Asociacija), susipažinusi su 2023 m. rugsėjo 14 d. Lietuvos banko raštu Nr. S 2023/(34.164.E-4200)-12-3674 „Dėl Sukčiavimo prevencijos gairių parengimo“ ir su raštu pateiktu Sukčiavimo prevencijos gairių projektu (toliau – Projektas), teikia savo pastabas ir pasiūlymus.

Asociacija dėkoja už Lietuvos banko pastangas ir įdirbį rengiant projektą ir reiškia palaikymą bendram jo tikslui – vartotojų apsaugai nuo sukčiavimo. Lietuvos banko rengiami patariamojo pobūdžio dokumentai rinkai suteikia vertingos informacijos, leidžiančios efektyviau valdyti finansų sektoriuje kylančias rizikas ir formuoti gerosios praktikos pavyzdžius. Vis dėlto, asociacijos nuomone, pasirinkta sukčiavimo mažinimo priemonės forma – Lietuvos banko gairės – yra perteklinė, nes peržengia „rekomendacijų“ formos ribas ir kelia klausimų dėl nuostatų taikymo privalomumo. Pavyzdžiui, įvade pažymėta, kad „Gairėse **pateiktomis rekomendacijomis** dėl finansų rinkos dalyvių, teikiančių mokėjimo paslaugas, atsakomybės ir nuostolių atlyginimo siekiama labiau apsaugoti mokėjimo paslaugų vartotojus, nes jie turi ribotas galimybes įtakoti sukčiavimo prevencijos procesą“. Tačiau kartu Gairės sugretinamos su teisės aktais, pavyzdžiui „[...] **nesilaikant įstatymų**, kitų teisės aktų, Europos bankininkystės institucijos ir Lietuvos banko gairių ir pozicijų gali būti pažeisti mokėjimo paslaugų vartotojų interesai, pakenkta finansų rinkos dalyvių reputacijai, atsirasti kitų nuostolių. Be to, nustatęs finansų rinkos dalyvių veiklą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimų, **Lietuvos bankas turi teisę skirti poveikio priemones**“ arba „66. [...] Taip pat **turi būti laikomasi teisės aktuose ir Gairėse nurodytų terminų** tais atvejais, kai neautorizuotos (ginčijamos) mokėjimo operacijos suma MPV turi būti gražinta nedelsiant, ne vėliau kaip iki kitos darbo dienos pabaigos.“

Atitinkamai, privalomas Projekto nuostatų taikymas kelia abejonių dėl VII Projekto skyriaus įtraukimo. Nuostolių atlyginimas dėl ginčijamų mokėjimo operacijų, įvykdytų dėl sukčiavimo, įtraukiant ir mokėjimo operacijos autorizavimo aplinkybės ginčijamą, kai mokėjimo paslaugos teikėjui (toliau – MPT) nustatoma pareiga įrodyti, kad tokia mokėjimo operacija buvo tinkamai patvirtinta šalių sutarta forma ir tvarka, neturėtų būti taikomas išskirtinai Lietuvos Respublikoje. Išskirtinis reikalavimo taikymas, kol nėra patvirtintas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010 (toliau – Reglamentas), prieštarauja Europos Sąjungos Skaitmeninių finansų strategijos pirmajam prioritetui - spręsti bendrosios skaitmeninės rinkos susiskaidymo problemą finansinių paslaugų sektoriuje ir taip Europos vartotojams suteikti galimybę naudotis tarpvalstybinėmis paslaugomis bei padėti Europos finansų įmonėms plėsti savo skaitmeninę veiklą. Atsižvelgiant į tai, kad ta pati problema yra sprendžiama Europos

Sajungos lygiu ir valstybės narės dar nesutarė dėl galutinio Reglamento teksto, VII skyrius (Nuostolių atlyginimas) neturėtų būti įtrauktas į Projektą.

Kita vertus, Projektu nėra sprendžiama viena iš vartotojams itin aktualių sukčiavimo problemų – lėšų gražinimas nukentėjusiems nuo sukčiavimo asmenims iš sukčiaujančių asmenų sąskaitų. Asociacijos nuomone, finansų įstaigoms turėtų būti sudaryta galimybė pačioms inicijuoti mokėjimus iš sukčiaujančių asmenų sąskaitų (inicijuoti lėšų gražinimą nukentėjusiam asmeniui). Asociacija yra pasirengusi prisidėti prie problemos sprendimo inicijuojant, esant poreikiui, teisės aktų keitimus ar kitus veiksmus.

Papildomai atkreipiame dėmesį į:

1. **Įvadinė dalis.** Asociacijos nuomone, atsakomybė dėl Projekto nuostatų suderinamumo su finansų rinkos dalyvio veiklą reglamentuojančiais įstatymais ir kitais teisės aktais turėtų tekti Projekto rengėjui, ne finansų įstaigai. Siūlome iš įvadinės dalies atsisakyti šio sakinio: „Gairėse pateikiamos bendrosios rekomendacijos ir gerosios praktikos pavyzdžiai nėra laikomi oficialiu teisės aktų aiškinimu, todėl turėtų būti taikomos kartu tiek, kiek neprieštarauja atitinkamo finansų rinkos dalyvio veiklą reglamentuojantiems įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimams“. Sakinį palikus, rekomenduojame papildomai atlikti analizę dėl Projekto nuostatų suderinamumo, kadangi Lietuvos bankas neturėtų pateikti reikalavimų ir (arba) rekomendacijų, prieštaraujančių nacionaliniams teisės aktams.
2. **Teisinis pagrindas.** Siūlome įtraukti papildomą nuorodą į Lietuvos banko įstatymo 42 straipsnio 4 dalies 1 punktą. Taip pat, jeigu būtų paliktas VII skyrius, turėtų būti įtrauktos nuorodos į Europos Taryboje šiuo metu svarstomus teisės aktų projektus (Mokėjimų paslaugų vidaus rinkoje direktyvą ir reglamentą), kurių pasiūlymais buvo remtasi rengiant Projektą.
3. **Taikymo sritis ir subjektai.** Projekte nurodoma, kad Sukčiavimo prevencijos gairės numatytos taikyti Lietuvos banko prižiūrimiems finansų rinkos dalyviams, teikiantiems mokėjimo paslaugas, o pačios gairės yra skirtos apsaugoti tuos vartotojus, kuriems yra atidaroma mokėjimo sąskaita. Atkreipiame dėmesį, kad dalis finansų įstaigų, vykdančių mokėjimo paslaugas, neatidaro vartotojams mokėjimo sąskaitų. Atsižvelgiant į tai, siūlome Projekte įtraukti išimtis toms finansų įstaigoms, kurios nevaldo (neatidaro) vartotojų sąskaitų ir neturi tiesioginio ryšio su vartotojais, kadangi išskirtinai teikia tik technologines paslaugas, susijusias tik su mokėjimo inicijavimu / apdorojimo veikla. Kartu atkreipiame dėmesį, jog tokia nuostata kaip „taikymo apimtis“ sukuria reikalavimų vykdymo privalomumą ir taip pat galimai peržengia „rekomendacijų“ ribas.
4. **Vartojamos sąvokos.** Siūlome tarp 5.1.1. ir 5.1.2. įterpti žodžius „ir (arba)“, kad sukčiavimu galėtų būti laikoma tiek viena iš pateiktų sąlygų, tiek abi kartu.
5. **Sukčiavimo rizikos valdymui taikomi organizaciniai reikalavimai.** Nepaisant to, kad Projekto II skyriaus 4 punktas apibrėžia proporcingumo principo taikymą valdymo organizaciniais reikalavimams, papildomai siūlome jį įrašyti prie IV skyriaus 12 ir 16 punktų. Pavyzdžiui, prie abiejų įtraukiant 8 punkte pateikiamą formuluotę „Atsižvelgdamas į savo dydį, teikiamų paslaugų apimtį, naudojamas mokėjimo priemones, klientų kategorijas ir organizacinę vidaus struktūrą, MPT [...]“. Papildomai atkreipiame dėmesį, kad nacionaliniu mastu taikomi organizaciniai reikalavimai apsunkena grupėse veikiančių finansų įstaigų veiklą, ir taip mažina Lietuvos patrauklumą naujiems bei esamiems rinkos žaidėjams (ypač dideliems finansų rinkos dalyviams).

6. Sukčiavimo rizikos valdymas. Projekto 34 punktą nustato Mokėjimo paslaugų teikėjams pareigą taikyti mokėjimo operacijų stebėjimo priemones. Atkreipiame dėmesį, kad taikant pareigą naudoti tam tikras mokėjimo operacijų stebėjimo priemones, turi būti išlaikomas technologinis neutralumas. Finansų įstaigos turi pačios pasirinkti technologinius sprendimus, geriausiai tinkančius rizikoms valdyti. Kartu tokiu reikalavimu sukuriama įpareigojimas finansų įstaigoms nacionaliniu mastu diegti specifinėmis technologijomis grįstus sprendimus, o tai nebūtų finansiškai efektyvu įmonės grupių atžvilgiu. Papildomai manome, kad 36 punkte numatytas testavimas galėtų būti įtrauktas į skaitmeninės veiklos atsparumo testavimo programą, kurią finansų įstaigos turės sudaryti vadovaujantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2022/2554 dėl skaitmeninės veiklos atsparumo finansų sektoriuje 24 straipsniu, kai Reglamentas bus pradėtas taikyti nuo 2025 m. sausio 17 d. Kartu siūlome pakeisti anglišką terminą iš „*backtesting*“ į „*pentesting*“, kadangi sąvokos apibrėžtis referuoja į įsiskverbimo testus (angl. *penetration testing*).

Apibendrinant, Asociacija pritaria Lietuvos banko keliamiems tikslams, tačiau pasirinkta forma neturi pakankamo pagrindimo – nenurodytas teisinis pagrindas pasirinktai formai, nepateikta užsienio šalių praktika, nepateikti argumentai / statistiniai duomenys, įrodantys, kad sukčiavimo problemos mastas Lietuvoje yra reikšmingesnis nei kitose Europos Sąjungos valstybėse ir todėl reikalaujantis nacionalinių priemonių, neatliktas poveikio vertinimas (ar pasirinktos priemonės sprendžia pasirinktas problemas), neatlieptas itin rinkai ir vartotojams aktualus lėšų grąžinimo iš sukčiaujančių asmenų nukentėjusiems asmenims grąžinimas. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, siūlome tęsti diskusijas su rinkos dalyviais. Asociacija yra pasiruošusi tęsti bendradarbiavimą ir bendromis pastangomis rasti efektyviausius sukčiavimo rizikos mažinimo būdus.

Valdybos pirmininkė
Asta Grigaitytė